

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΑΛΙΑΡΤΟΥ

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ

Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ
2018-19

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Εργάστηκαν οι μαθητές της Α΄ τάξης του Γενικού Λυκείου Αλιάρτου

Ομάδες – Υποθέματα, ερευνητικά ερωτήματα.

<p>Ομάδα 1η Μυρτώ Αγγελική Ιωάννα</p>	<p>Ορχομενός: Ιστορία του τόπου και μυθολογία:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Αρχαία πόλη, αρχαιολογικός χώρος, ο τάφος του Μινύα.
<p>Ομάδα 2η Αγγελική Εμανουέλα Βασίλης Αλέξανδρος Γεωργία</p>	<p>Ο ναός της Παναγίας Σκριπούς: Ναοδομία, εικονογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Που αποδίδεται η ονομασία «Σκριπούς»; ➤ Ποιος έκτισε τον ναό και κάτω από ποιες συνθήκες; ➤ Ποια άλλα χριστιανικά μνημεία ανήκουν στην ενορία της Παναγίας Σκριπούς; ➤ Σε ποιο αρχιτεκτονικό ρυθμό ανήκει; ➤ Τι υποδηλώνουν οι τοιχογραφίες του ναού; ➤ Ποιες είναι οι μορφές της χριστιανικής τέχνης;
<p>Ομάδα 3η Παναγιώτης Γεωργία Αθηνά</p>	<p>Ο επιγραφές του ναού, επιγραφική:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ιστορία, υλικά, τεχνική, επιστήμη. ➤ Ποιος ήταν αυτός που δημιούργησε τις επιγραφές; ➤ Τι σχέση έχει ο ναός με τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής; ➤ Γιατί υπάρχουν τόσες πολλές επιγραφές σε έναν Χριστιανικό ναό; ➤ Πότε ιδρύθηκε ο ναός; ➤ Πως λειτουργούσε το ηλιακό ρόλοι;
<p>Ομάδα 4η Λάμπρος Νίκος Δέσποινα Φώτης</p>	<p>Ιστορικά στοιχεία, το θαύμα της Παναγίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ποια στοιχεία υπάρχουν για το θαύμα; ➤ Ποιος ο ρόλος που έπαιξε στην ιστορία; ➤ Σε τι κατάσταση βρίσκεται σήμερα ο ναός;

Εισαγωγή

Στο πρώτο τετράμηνο στα πλαίσια του μαθήματος “Ερευνητική εργασία” ασχοληθήκαμε με την ιερά Μονή της Παναγίας Σκριπούς. Το τμήμα μας χωρίστηκε σε τέσσερις ομάδες και κάθε ομάδα ανέλαβε ένα επί μέρους θέμα, ανάλογα με τις προτιμήσεις της. Ενδιάμεσα ανακοινώναμε στην ολομέλεια και συζητούσαμε τα αποτελέσματα της εργασίας μας. Ασχοληθήκαμε με την αρχαία πόλη του Ορχομενού, τον αρχαιολογικό χώρο, τον τάφο του Μινύα και το ναό της Παναγία Σκριπούς.

Αναλυτικότερα στην συνέχεια αναπτύσσονται με την σειρά τα παρακάτω:

Ο Ορχομενός, ο τόπος και η μυθολογία του. Η αρχαία πόλη, ο σύγχρονος Ορχομενός, ο αρχαιολογικός χώρος Ορχομενού, ο θολωτός τάφος του Μινύα, το θέατρο, το μυκηναϊκό ανάκτορο, τα οχυρωματικά τείχη της ακρόπολης του Ορχομενού, η αποξήρανση της Κωπαΐδας, ο ναός της Παναγίας Σκριπούς (ναοδομία, εικονογραφία), χριστιανικά μνημεία που ανήκουν στην ενορία της Παναγίας Σκριπούς, γενικά στοιχεία για τη χριστιανική τέχνη, οι επιγραφές της Παναγίας Σκριπούς, η επιστήμη της επιγραφικής, το θαύμα της Παναγίας της Σκριπούς και σχετική συνέντευξη από τον ιερομόναχο π. Νεκτάριο στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου στον Ορχομενό.

Περιεχόμενα

	Σελ.
Κεφ. 1ο : Ο Ορχομενός, ο τόπος και η μυθολογία του	5
Γεωγραφικά Γνωρίσματα	5
Ιστορία	5
Η ονομασία του τόπου	5
Αρχαία πόλη	6
Ο σύγχρονος Ορχομενός	7
Αρχαιολογικός χώρος Ορχομενού	8
Η αποξήρανση της Κοπαΐδας	10
Κεφ. 2^ο : Ο ναός της Παναγίας Σκριπούς: Ναοδομία, εικονογραφία	11
Η ονομασία	11
Η ανοικοδόμηση του ναού	11
Χριστιανικά μνημεία ανήκουν στην ενορία της Παναγίας Σκριπούς	12
Γενικά στοιχεία για τη χριστιανική τέχνη	13
Γνωστές βασιλικές	13
Γενικά στοιχεία για τη χριστιανική τέχνη	14
Γνωστές βασιλικές	
Κεφ. 3^ο :Ο επιγραφές της Παναγίας Σκριπούς	16
Οι απαρχές της επιγραφικής	17
Επιγραφική	18
Κεφ. 4^ο : Το Θαύμα της Παναγίας της Σκριπούς	19
Συνέντευξη	22
Βιβλιογραφία - ιστοσελίδες	24

Κεφ. 1^ο : Ο Ορχομενός, ο τόπος και η μυθολογία του

Γεωγραφικά Γνωρίσματα

Ο Ορχομενός περιέχει αρκετές κατοικημένες περιοχές, μεταξύ των οποίων είναι οι: Άγιος Δημήτριος, άγιος Σπυρίδωνας, Παύλος, Διονύσου, Λουτσίου κ.ά. Ο νέος δήμος με πληθυσμό 10.553, βρίσκεται στη τρίτη θέση μετά τους δήμους Θηβαίων και Λεβαδέων και η έδρα του, όπως και παλιότερα, είναι ο Ορχομενός.

Ιστορία

Πριν από 10.000.000 χρόνια, στην Πλειόκαινο περίοδο, ένα τεκτονικό βύθισμα δημιούργησε το λεκανοπέδιο της Κωπαΐδας, εκτάσεως 250 τ.χμ. Με την τήξη των παγετώνων της Βουρμίου εποχής, που σηματοδοτεί το τέλος της Πλειοκαίνου περιόδου, ανέβηκε η στάθμη των υδάτων της υδρογείου.

Η ονομασία του τόπου

Η πόλη πήρε το όνομά της από τον Ορχομενό, γιο του Μινύα. Παλιότερα, όμως, την πόλη την έλεγαν Ανδρηίδα, από τον Ανδρέα, τον πρώτο οικιστή και πατέρα του άκληρου Ετεοκλή. Πάντως, πρώτος βασιλιάς του Ορχομενού ήταν ο Ανδρέυς, γιος του Πηνειού. Απέκτησε τον Ετεοκλή, όμως, επειδή ήταν άκληρος η βασιλεία πέρασε σε έναν από τους γιους του Σισύφου, τον Άλμο, δισέγγονος του οποίου ήταν ο Μινύας κατά μια εκδοχή, ο Μινύας ηγήθηκε μιας νέας δυναστείας. Όχι τυχαία, ο Ορχομενός στον Όμηρο φέρει το προσωνύμιο <<Μηνύεις>>, σε αντιδιαστολή με τον Ορχομενό <<Πολυμιλό>>, που βρισκόταν στην Αρκαδία. Και αυτό το γένος όμως σταματά με το γιο του Μινύα, τον Ορχομενό, δεδομένου ότι ο τελευταίος ήταν άκληρος.

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Αρχαία πόλη

Υπάρχουν πολυάριθμες μυθολογικές αναφορές για τον Ορχομενό. Ο σημαντικότερος μυθικός κύκλος ξεκινάει από τον βασιλιά Αθάμα που είχε παιδιά τον Φρίξο και την Έλλη. Με τον Ορχομενό, επομένως, συνδέεται ο μύθος του χρυσόμαλλου δέρατος και της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Ο Ορχομενός φαίνεται να κατοικήθηκε από τη νεολιθική περίοδο, γύρω στο 6000 π.Χ. Μεγάλη ακμή όμως γνώρισε την πρώιμη Μυκηναϊκή περίοδο μεταξύ 2.000 και 1.200 π.Χ., όταν κατοικήθηκε από ένα αρχαιοελληνικό φύλο τους Μινύες. Την περίοδο εκείνη η περιοχή γνώρισε μεγάλη ακμή. Χαρακτηριστικό της μεγάλης ανάπτυξης της κοινωνίας των Μινύων είναι τα αποστραγγιστικά έργα που έγιναν τότε, για την πρώτη αποξήρανση της Κωπαΐδας. Ο Όμηρος κάνει αναφορά στην Ιλιάδα για τον πλούτο των κατοίκων του Ορχομενού. Η πόλη συμμετείχε στον Τρωικό πόλεμο με αρχηγούς τον Ασκάλαφο και τον Ιάλμενο.

Ο Ορχομενός παρακμάζει με την εισβολή του αρχαίου λαού των Βοιωτών στην περιοχή της Βοιωτίας. Οι Βοιωτοί με αφετηρία τη Θήβα σταδιακά κατέλαβαν όλη σχεδόν την περιοχή της σημερινής Βοιωτίας. Ο Ορχομενός από τον 8ο αιώνα π.Χ. και μετά, υπό την κυριαρχία των Βοιωτών αποτέλεσε μία σημαντική πόλη του κοινού των Βοιωτών. Κατά τη διάρκεια του Κορινθιακού πολέμου η πόλη βρέθηκε στο πλευρό της Σπάρτης η οποία διατηρούσε στην πόλη φρουρά. Το 375 π.Χ., οι Θηβαίοι με αρχηγό τον Πελοπίδα εκμεταλλεύτηκαν την απουσία της Σπαρτιατικής φρουράς και κατέλαβαν αιφνιδιαστικά τον Ορχομενό. Λίγο μετά συγκρούστηκαν με τους Σπαρτιάτες στην πόλη Τεγύρα, λίγο έξω από τον Ορχομενό. Στη Μάχη της Τεγύρας επικράτησαν οι Θηβαίοι. Κατά τη διάρκεια της Θηβαϊκής ηγεμονίας, οι

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Θηβαίοι κατάστρωσαν σχέδιο για την καταστροφή του Ορχομενού, επειδή είχε συμμαχήσει με τη Σπάρτη. Τα σχέδια ματαιώσε ο Επαμεινώνδας που διαφώνησε. Όμως, το 364 π.Χ., που ο Επαμεινώνδας βρισκόταν σε αποστολή στο Βυζάντιο, οι Θηβαίοι υλοποίησαν τα σχέδιά τους και κατέστρεψαν τον Ορχομενό.

Η πόλη αποκαταστάθηκε από τους Φωκείς κατά τον Τρίτο ιερό πόλεμο, αλλά καταστράφηκε για δεύτερη φορά από τους Θηβαίους το 353 π.Χ. Ο Φίλιππος μετά την επικράτησή του στη Μάχη της Χαιρώνειας ανοικοδόμησε ξανά τον Ορχομενό. Οι Μακεδόνες ανοικοδόμησαν το κάστρο της πόλης που σώζεται έως σήμερα και για ένα διάστημα όρισαν τον Ορχομενό ως έδρα του Βοιωτικού κοινού. Η πόλη παρήκμασε μετά τις λεηλασίες που πραγματοποίησε ο Ρωμαίος στρατηγός Σύλλας στην περιοχή το 86 π.Χ.

Η πόλη διατηρούσε σημαντικά ιερά και μνημεία τον 2ο αιώνα μ.Χ., όταν την επισκέφθηκε ο Πausανίας. Στον Ορχομενό λατρεύονταν κυρίως οι Χάριτες και προς τιμήν τους οργανώνονταν τα Χαριτήσια.

Ο σύγχρονος Ορχομενός

Ο σύγχρονος Ορχομενός προέκυψε τη δεκαετία του 1960 από τη συνένωση δύο μικρότερων χωριών που γειτόνευαν, της Πετρομαγούλας και της Σκριπούς. Έως τότε το όνομα Ορχομενός αναφερόταν μόνο στον τοπικό δήμο. Με τη σταδιακή αύξηση του πληθυσμού τα δύο χωριά συνενώθηκαν και ο ενιαίος οικισμός που προέκυψε ονομάστηκε Ορχομενός. Οι ονομασίες Πετρομαγούλα και Σκριπού διατηρήθηκαν ως ονόματα συνοικιών του νέου οικισμού.

Αρχαιολογικός χώρος Ορχομενού

Η αρχαιολογική έρευνα στον Ορχομενό έχει αποδώσει πλούσια στοιχεία για την κατοίκηση του χώρου. Στη Νεολιθική περίοδο χρονολογούνται κυκλικές καλύβες διαμέτρου 2 - 6 μ. ενώ από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (2800-1900 π.Χ.) εντοπίστηκαν αψιδωτά σπίτια. Κατά την Εποχή του Χαλκού (3η - 2η χιλιετία π.Χ.) ο Ορχομενός φημιζόταν ως σπουδαίο κέντρο πολιτισμού. Το ανάκτορο και ο λαμπρός θολωτός τάφος δηλώνουν την ισχύ του στα μυκηναϊκά χρόνια. Ο Ορχομενός αναφέρεται από τον Όμηρο στον "Νηών κατάλογο" ως συμμετοχος στην εκστρατεία κατά της Τροίας με 30 πλοία μαζί με την Ασπληδώνα. Στα ιστορικά χρόνια ο Ορχομενός ήταν γνωστός ως "η πόλη των Χαρίτων". Το ιερό τους τοποθετείται μάλλον κάτω από το ναό της Παναγίας Σκριπούς. Προς τιμήν τους γίνονταν μουσικοί και ποιητικοί αγώνες, τα Χαριτήσια. Σημαντικό κέντρο ήταν ο Ορχομενός και στα ελληνιστικά χρόνια ελληνιστικής περιόδου (323 π.Χ. - 30 π.Χ.), οπότε οικοδομήθηκαν τα οχυρωματικά τείχη που σώζονται σήμερα.

Το 1880-1886 ο Η. Schliemann αποκάλυψε τον θολωτό τάφο του Μινύα. Το 1893 ο Α. deRidder ανέσκαψε το ναό του Ασκληπιού και ρωμαϊκούς τάφους. Το 1903-1905 βαυαρική αποστολή με επικεφαλής τους Η. Bulle και Α. Furtwaengler πραγματοποίησαν εκτεταμένες ανασκαφικές έρευνες με σημαντικά αποτελέσματα για την ιστορία του χώρου. Οι έρευνες συνεχίστηκαν το 1970-1973 από την Αρχαιολογική Υπηρεσία (έφορος Θ. Σπυρόπουλος) και έφεραν στο φως μεταξύ άλλων το μυκηναϊκό ανάκτορο, προϊστορικό νεκροταφείο και το αρχαίο θέατρο.

Ο θολωτός τάφος του Μινύου αναστηλώθηκε εν μέρει, από τον αρχιτέκτονα-αρχαιολόγο Αν. Ορλάνδο. Το 1994, το Υπουργείο Πολιτισμού πραγματοποίησε

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

αποστραγγιστικά και στερεωτικά έργα στο πλευρικό δωμάτιο. Οι εργασίες θα ολοκληρωθούν με την υλοποίηση ανάλογης μελέτης για τη θόλο.

Τα σημαντικότερα μνημεία του Ορχομενού είναι:

- **Θολωτός τάφος του Μινύου** (13ος αι. π.Χ.). Πρόκειται για ένα από τα λαμπρότερα δείγματα ταφικής αρχιτεκτονικής της μυκηναϊκής περιόδου και συγκρίνεται με το θολωτό τάφο του Ατρέως στις Μυκήνες. Στο πλευρικό δωμάτιο διατηρείται σε άριστη κατάσταση η ανάγλυφη οροφή με σπείρες και φυτικά θέματα. Στο κέντρο της θόλου υπάρχει ορθογώνιο ταφικό μνημείο της ελληνιστικής περιόδου (323 π.Χ. - 30 π.Χ.).
- **Θέατρο** που οικοδομήθηκε προς το τέλος του 4ου αιώνα π.Χ. Διατηρείται το κοίλο με τα εδώλια για τους θεατές, η ορχήστρα και μέρος της σκηνής. Χρησιμοποιήθηκε μέχρι τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια (4ος αιώνας μ.Χ.).
- **Μυκηναϊκό ανάκτορο ανατολικά του θολωτού τάφου**. Έχει εν μέρει μόνο αποκαλυφθεί και αποτελείται από τρεις πτέρυγες. Ήταν διακοσμημένο με πλούσιες τοιχογραφίες. Το ανάκτορο καταστράφηκε περί το 1200 π.Χ.
- **Τα οχυρωματικά τείχη της ακρόπολης του Ορχομενού** που οικοδομήθηκαν στο β' μισό του 4ου αιώνα π.Χ. και επιστέφουν το ανατολικό άκρο του Ακοντίου όρους.

Η **Κωπαΐδα** είναι πεδιάδα της Βοιωτίας η οποία δημιουργήθηκε ύστερα από την αποξήρανση της ομώνυμης λίμνης κατά το διάστημα 1880-1930. Βρίσκεται στα βόρεια του νομού και περικλείεται από τα όρη Ελικώνας στα δυτικά, Πτώο στα

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

ανατολικά, Χλωμό στα βόρεια και από μικρότερα υψώματα στα νότια που χωρίζουν την Κωπαΐδα από την πεδιάδα της Θήβας και των Βαγίων. Η Κωπαΐδα όφειλε την ονομασία της στην αρχαία Βοιωτική πόλη Κώπες, που βρισκόταν στην θέση περίπου του σημερινού χωριού Κάστρο. Λεγόταν επίσης και Κηφισίδα λίμνη επειδή χυνόταν σε αυτή ο ποταμός Κηφισός.

Η αποξήρανση της Κωπαΐδας

Τα έργα για την αποξήρανση της Κωπαΐδας άρχισαν την δεκαετία του 1880, ενώ το έργο ολοκληρώθηκε τελικά το 1931. Στην πρώτη φάση πραγματοποιήθηκαν αποστραγγιστικά έργα από γαλλική εταιρία, κατά την περίοδο 1882-1886. Η Κωπαΐδα αποξηράνθηκε προσωρινά αλλά εξαιτίας μείωσης της επιφάνειας του εδάφους της, που σημειώθηκε αμέσως μετά την αποξήρανση, η περιοχή πλημμύρισε ξανά τα επόμενα χρόνια. Τότε ξεκίνησαν νέα έργα από αγγλική εταιρία («Λίμνη Κωπαΐδος ΑΕ») τα οποία ολοκληρώθηκαν το 1931 και η λίμνη αποξηράνθηκε οριστικά, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν 241.000 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης. Το 1953 η περιοχή της Κωπαΐδας απαλλοτριώθηκε και ταυτόχρονα δημιουργήθηκε με το Βασιλικό Διάταγμα 2488/24-7-1953, ο Οργανισμός Κωπαΐδας (νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου) ο οποίος αντικατέστησε την αγγλική εταιρία και εφάρμοσε πρόγραμμα εναλλασσόμενων καλλιεργειών.

Κεφ. 2^ο : Ο ναός της Παναγίας Σκριπούς: Ναοδομία, εικονογραφία

Η ονομασία

Το όνομα "Σκριπούς" οφείλεται στις εντοιχισμένες επιγραφές στο εξωτερικό του ναού. Προέρχεται από το λατινικό scriptus.

Η ανοικοδόμηση του ναού

Ο ναός κτίστηκε από τον Λέοντα πρωτοσπαθάριο που έκανε ένα τάμα με την γυναίκα του και τα παιδιά του και έκτισε το ναό το 874.

Χριστιανικά μνημεία ανήκουν στην ενορία της Παναγίας Σκριπούς

➤ **Ιερός ναός Άγιου Σώζοντος**

Τοποθετείται στην κεντρική πλατεία της ενορίας της Παναγίας στον Ορχομενό. Πρόκειται για ένα θαυμάσιο τρίκοχο βυζαντινό ναό με τρούλο χρισμένο το 1010 μ.Χ. από τον αυτοκράτορα του βυζαντίου Βασίλειο τον Β' τον βουλγαροκτόνο.

➤ **Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου**

Ο ναός του αγίου Γεωργίου τοποθετείται στο νοτιοανατολικό άκρο της πόλης του Ορχομενού στην ενορία της Παναγίας. Ο ναός που είναι χτισμένος στον ρυθμό της βασιλικής, οικοδομήθηκε στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας στα τέλη του 16ου αιώνα.

➤ **Ιερός ναός Αγίων Αναργύρων**

Ακριβώς απέναντι από την εκκλησία της Μεγαλόχαρης, στις παρυφές του λόφου της δραγατσουλας, βρίσκεται το όμορφο ξωκλήσι των αγίων Αναργύρων. Το εκκλησάκι αυτό κτίστηκε το 19ο αιώνα και μέχρι τον Νοέμβριο του 1994, που λειτούργησε το δημοτικό κοιμητήριο, ήταν ο κοιμητηριακός ναός της ενορίας. Είναι μια όμορφη και απέριτη βασιλική με τριγωνική κεραμοσκεπή.

➤ **Ιερός ναός Αγίου Χαραλάμπους**

Στο λόφο της δραγατσουλας και μέσα στο πευκόφυτο δασός της περιοχής του Ορχομενού είναι χτισμένο το εκκλησάκι του Αγίου Χαραλάμπους. Είναι μια μονόκλιτη βασιλική με θολωτή κεραμοσκεπή. Κτίστηκε τα πρώτα χρόνια μετά την μικρασιατική καταστροφή από τους ευσεβείς χριστιανούς της περιοχής.

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

➤ **Ιερός ναός Ζωοδόχου πηγής**

Στην μαγευτική περιοχή των πηγών των χαρίτων, ο λαός του Ορχομενού πριν 35 περίπου χρόνια σε οικόπεδο που δώρισε ο ευσεβής ένας ενορίτης, έκτισε ένα πανέμορφο εκκλησάκι, που το αφιέρωσε στην μάνα Παναγία, ζωοδόχο πηγή.

➤ **Ιερός ναός Αγίου Ιωάννη**

Πέντε λεπτά με τα ποδιά από την πλατεία του Αγίου Σώστη και στον δρόμο για το προσήλιο είναι χτισμένη η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη. Μια καθαρά βυζαντινή εκκλησία σε ρυθμό σταυροειδή εγγεγραμμένο με τρούλο κτίστηκε σε οικόπεδο που δώρισε στην ενορία το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου στην Δεσφίνα.

➤ **Ιερός Ναός Προφήτη Ηλία**

Κάτω από την Ακρόπολη του Αρχαίου Ορχομενού, σε ένα πλάτωμα του Ακόντιου Όρους και λίγο ψηλότερα από το υδραγωγείο της πόλης του Ορχομενού βρίσκεται το προσκυνητάρι του μεγάλου δικαίου άνδρα της Παλαιάς Διαθήκης, του προφήτη Ηλία του Θεσβίτη.

Αρχιτεκτονική

Ανήκει στον σταυροειδή με τρούλο. Ο βυζαντινός ρυθμός ή εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο είναι τύπος αρχιτεκτονικής χριστιανικών ναών. Οι ναοί αυτού του ρυθμού χτίζονται σε σχήμα σταυρού, με κλίτη και φέρουν ένα ή περισσότερους τρούλους. Εμφανίστηκε στην Κωνσταντινούπολη και αργότερα σε ολόκληρο τον βυζαντινό κόσμο. Ο εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο είναι ο

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

αντιπροσωπευτικός βυζαντινός ρυθμός. Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του ρυθμού είναι ο σχηματισμός σταυρού εσωτερικά και εξωτερικά στο σχεδόν τετράγωνο κτίσμα με τον ένα η τους πέντε τρούλους.

Η εκκλησία αποτελείται από ένα χαμηλό καμαρωτό πρόπυλο, το οποίο τονίζει την κύρια είσοδο από τον νάρθηκα, τον κυρίως τρούλο το ναό και το τριάψιδο ιερό βήμα. Εξωτερικά αξίζει να παρατηρήσει κανείς τα μαρμάρινα γείσα που χωρίζουν τις επιφάνειες του ναού τα τόξα των παραθύρων και των θυρών καθώς και την οδοντωτή ταινία που περιτρέχει το κτίριο στο ύψος των κάτω παραθύρων. Αξιοσημείωτη και η ύπαρξη ενός κατακόρυφου ηλιακού ρολογιού που είναι εντοιχισμένο στην νότια πλευρά του ναού. Ως οικοδόμημα είναι επιβλητικότατο και μεγαλοπρεπέστατο χτισμένο με μεγάλη φροντίδα και επιμέλεια. Για το κτίσιμο της εκκλησίας φαίνεται πως χρησιμοποιήθηκαν υλικά από το παλαιοχριστιανικό ναό που έδρευε στο ίδιο σημείο αλλά και από ερειπωμένα προχριστιανικά μνημεία του Ορχομενού. Οι αρχιτέκτονες, χωρίς αμφιβολία, πρέπει να ήταν γνώστες της τέχνης της Κωνσταντινουπόλεως. Μάλιστα ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η εκκλησία της Παναγίας έχει μακρινή συγγένεια με την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων της Κωνσταντινούπολης και με ναούς της Αρμενίας.

Γενικά στοιχεία για τη χριστιανική τέχνη

Η χριστιανική τέχνη αρχίζει να ακμάζει μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων όταν η λατρεία έγινε ελεύθερη. Με τον όρο χριστιανική τέχνη εννοούμε την ναοδομία, τη ζωγραφική, την ψηφιδογραφία, την μουσική. Η τέχνη μέχρι τον 5ο αιώνα λέγεται παλαιοχριστιανική. Κυριαρχεί ένας ρυθμός ναοδομίας, αυτός της βασιλικής.

Βασιλική είναι ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο κτίσμα, χωρισμένο εσωτερικά σε κλίτη με παράλληλες σειρές κιόνων. Υπάρχουν τρίκλιτες, πεντάκλιτες και πολύκλαυτες βασιλικές. Η στέγη είναι συνήθως ξύλινη και ασαμάρωτη. Το ιερό βήμα προήλθε από τους τάφους των Μαρτύρων, τα μαρτύρια, με ημικυκλική κόγχη.

Γνωστές βασιλικές

Βασιλική Αναστάσεως στα Ιεροσόλυμα, Γενέσεως στην Βηθλεέμ, Αγίου Απολλιναρίου στη Ραβέννα, Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Βυζαντινή ζωγραφική

Η βυζαντινή ζωγραφική αγιογραφία εκφράζεται μέσα από την φορητή εικόνα, την νωπογραφία-τοιχογραφία και τα ψηφιδωτά. Η φορητή εικόνα έχει πολλά στάδια επεξεργασίας και αυξημένη δυσκολία. Η νωπογραφία σχεδιάζεται και χρωματίζεται στην επιφάνεια τοίχου, όσο το κονίαμα είναι ακόμα νωπό. Η ζωγραφική άρχισε ήδη από την εποχή των κατακομβών αρχικά με σύμβολα. Αργότερα, και ειδικά μετά την εικονομαχία, η Χριστιανική τέχνη επηρεάζεται από την ελληνιστική τέχνη, τόσο στην τοπιογραφία, όσο και στην απόδοση των προσώπων. Η χριστιανική ζωγραφική αναπαράγει τις ήδη υπάρχουσες μορφές και δεν δημιουργεί νέες. Τα πρόσωπα που αναπαριστά πρέπει να είναι αναγνωρίσιμα. Απουσιάζει η τρίτη διάσταση, δηλαδή το βάθος, γιατί οι παραστάσεις αποδίδουν την πνευματική διάσταση του κόσμου, την ουράνια βασιλεία, τη σωτηρία. Ο πιστός που στέκεται μπροστά σε μια εικόνα, γίνεται ο ίδιος βάθος μέσω της προσευχής. Η τρίτη διάσταση αναπληρώνεται από την παρουσία του πιστού. Και επειδή ένα αγιογραφικό θέμα είναι πάντα αναγωγικό,

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

δηλαδή αναφέρεται στην σωτηρία της ουράνιας βασιλείας, για αυτό δεν υπάρχουν σκιές αφού δεν υπάρχει πηγή φωτός.

Κεφ. 3^ο :Ο επιγραφές της Παναγίας Σκριπούς

Από τις επιγραφές του ναού της Παναγίας, ιδιαίτερα δεσπόζουν οι τρεις κτητορικές επιγραφές και μια επιγραφή που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του νάρθηκα της εκκλησίας. Οι επιγραφές αυτές, εκτός από το ότι καθόρισαν το όνομα με το οποίο η εκκλησία έγινε γνωστή ως “Παναγία Σκριπού” είναι πηγή πληροφοριών για την εκκλησία, όπως η ταυτότητα του κτήτορα και το έτος ανέγερσης του ναού. Αναφέρει χαρακτηριστικά η κυρίως κτητορική επιγραφή, η οποία περιζώνει την κόγχη του Αγίου Βήματος της Παναγίας, για την ίδρυση του ναού. Στους τοίχους της προθέσεως και του διακονικού υπάρχουν και οι δυο επιγραφές που αναφέρονται στην οικοδόμηση των παρεκκλησίων του Αποστόλου Πέτρου και Παύλου.

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Εντοιχισμένη Επιτύμβια Στήλη εξωτερικά του ναού, γράφει «Αθηνόδωρε, Αριστέα, Χαΐρε.

Οι απαρχές της επιγραφικής

Η επιγραφική είναι στη πραγματικότητα μια σύγχρονη επιστήμη, αφού μόλις τον 19^ο αιώνα το αντικείμενο της μελέτης της, οι αρχαίες επιγραφές, άρχισε να αποκτά συγκεκριμένη μεθοδολογία. Έγιναν προσπάθειες για τον τρόπο αντιμετώπισης των επιγραφικών κείμενων, τη βελτίωση της μεθοδολογίας, τη διαμόρφωση κοινού κώδικα για τις εκδόσεις του αρχαίου κείμενου, τη σύνταξη συλλόγων επιγραφών.

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Η επιγραφική έχει συνέχεια, καθώς το αντικείμενό της συνεχώς ανανεώνεται με νέα επιγραφικά ευρήματα. Τον 5^ο και 4^ο αιώνα π.Χ. ο Ελλάνικος από τη Λέσβο, οι ιστορικοί Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφώντας και οι ρήτορες όπως Ανδοκίδης, ο Ισοκράτης και ο Δημοσθένης χρησιμοποίησαν το έργο τους επιγραφές. Ανάμεσα στους συγγραφείς που αναγνώρισαν την αξία των επιγραφών ήταν ο αθηναίος Διόδωρος Αριστόδημος, ο Αλκέτας ο μηνύτωρ και ο Νεοπτόλεμος. καθώς τα σχετιζόμενα με τις επιγραφές και τη μελέτη τους, έργα των αρχαίων ελλήνων δεν έχουν σωθεί, η πολυτιμότερη σωζόμενη λογοτεχνική πηγή για τις αρχαίες επιγραφές παραμένει ο Πausανίας (2^{ος} αι π.χ.), ο οποίος, στο έργο του ‘Ελλάδος περιήγησης’, συγκεντρώνει καταγράφει και συχνά σχολιάζει πολλά ανεπίγραφα μνημεία της αρχαιότητας. Κατά την βυζαντινή περίοδο πολλοί λόγιοι συνέλλεξαν επιγραφές, μεταξύ των όποιων σπουδαιότερος ήταν ο Κοσμάς ο ινδικοπλεύστης από την Αλεξάνδρεια 6^{ος} αι μΧ.

Επιγραφική

Η Επιγραφική είναι επιστημονικός κλάδος της ιστορίας και της αρχαιολογίας, ο οποίος ασχολείται με τις αρχαίες και μεσαιωνικές επιγραφές που είναι γραμμένες, με διαφόρους τρόπους, πάνω σε σκληρό υλικό. Από τη γενική αυτή κατάταξη εξαιρούνται, συνήθως, οι επιγραφές που βρίσκονται πάνω σε νομίσματα καθώς και αυτές που ο χαρακτήρες τους είναι σχεδιασμένοι με μελάνι πάνω σε όστρακα και κεραμικά. Η επιγραφική δεν εξετάζει επίσης τα κείμενα που βρίσκονται πάνω σε πάπυρο. Σκοπός της επιγραφικής είναι η ανακάλυψη, η διατήρηση, η αποκρυπτογράφηση, η ερμηνεία, η χρονολόγηση, η μεταγραφή, η συμπλήρωση και η δημοσίευση των αρχαίων και των μεσαιωνικών επιγραφών.

Οι αρχαιότερες επιγραφές που έχουν βρεθεί είναι αυτές της Αιγύπτου της Μεσοποταμίας της Συρίας και της Μ. Ασίας. Στις πρώτες περιλαμβάνονται κείμενα που έχουν χαραχτεί είτε στην επιφάνεια μνημειωδών οικοδομημάτων, όπως οι ναοί και οι πυραμίδες, είτε σε στήλες προορισμένες ειδικά για αυτό το σκοπό. Έχουν βρεθεί επιγραφές με ιερογλυφικούς χαρακτήρες που ανάγονται στα τέλη της 4^{ης} και στις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας προ Χριστού. Μια από τις περιφημότερες επιγραφές είναι αυτή που βρέθηκε εγχάρακτη στη στήλη της Ροζέτας, το δίγλωσσο κείμενο της οποίας βοήθησε στην αποκρυπτογράφηση της ιερογλυφικής γραφής.

Κεφ. 4^ο : Το Θαύμα της Παναγίας της Σκριπούς

Στα χρόνια της κατοχής οι Ορχομένιοι οργανώνονται και σκέφτονται πώς να βοηθήσουν την πατρίδα προκειμένου να μην υποδουλωθεί. Όταν οι Ορχομένιοι ακούνε ότι οι Ιταλοί έχουν συνθηκολογήσει αποφασίζουν να πάνε στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λειβαδιάς όπου υπήρχε Ιταλική φρουρά για να πάρουν τα όπλα των Ιταλών. Εκεί φτάνουν με κασμάδες, φτυάρια, ξύλα, και όπλα. Ύστερα στον σταθμό του τρένου οι Ορχομένιοι ζητούν από τους Ιταλούς να τους παραδώσουν τα όπλα, διότι σε αντίθετη περίπτωση μεγάλη δύναμη ανταρτών που βρίσκονται στο Τζαμάλι (γειτονική περιοχή) θα τους χτυπήσει. Οι Ιταλοί βρίσκονται σε δίλημμα και έτσι επικοινωνούν με το Ιταλικό Στρατηγείο, όπου εκεί τους δίνουν την εντολή να παραδοθούν στους Γερμανούς, στους οποίους θα παραδώσουν και τον οπλισμό τους. Οι κάτοικοι του Ορχομενού αποχωρούν από τον σταθμό άπρακτοι και γυρνούν πίσω στον τόπο τους. Οι Ιταλοί, αφού ήταν υποδουλωμένοι στους Γερμανούς, θεωρούσαν σωστό να αναφέρουν το συμβάν στους Γερμανούς. Έτσι οι Γερμανοί, όταν πληροφορήθηκαν τι είχε συμβεί, αποφάσισαν να τιμωρήσουν τον Ορχομενό και τους κατοίκους του. Έτσι κινούνται προς τον Ορχομενό με τριπλή αποστολή:

- A) Να ελέγξουν, αν υπάρχουν αντάρτες στον Ορχομενό, όπως υποστήριζαν οι Ορχομένιοι στους Ιταλούς του σιδηροδρομικού σταθμού.
- B) Να τιμωρήσει τους συγκεκριμένους Ορχομένιους επειδή τόλμησαν να ζητήσουν όπλα από τους Ιταλούς του σιδηροδρομικού σταθμού.
- Γ) Να κάψει την Σκριπού και την Πετρομαγούλα και να οδηγήσει ολόκληρο τον Ορχομενό στην κόλαση της φωτιάς.

Οι Γερμανοί ξεκινούν αδίστακτοι. Στις γραμμές του τρένου στήνεται «μπλόκο» για να αποκλειστεί ο Ορχομενός. Λέγεται ότι κάποιος συνεργάτης των Γερμανών ειδοποιεί τους Ορχομένιους. Μερικοί από τους κατοίκους προλαβαίνουν να φύγουν στα χωράφια και να σωθούν. Οι περισσότεροι πήγαιναν στο Τζαμάλι. Λίγοι από τους κατοίκους μένουν στον Ορχομενό και κρύβονται σπίτια τους. Ο Ορχομενός πλέον μοιάζει με μια έρημη πόλη, νεκρή πολιτεία. Ένα τμήμα του Γερμανικού στρατού φτάνει βράδυ της 9^{ης} Σεπτεμβρίου στον Ορχομενό και είναι έτοιμος να βάλει μπρος στο σχέδιο. Το υπόλοιπο μέρος του Γερμανικού στρατού οδηγείται προς το Τζαμάλι έχοντας διπλή αποστολή:

- 1) Να δείξει πόσο μεγάλη ήταν η δύναμη των ανταρτών και να ενεργήσουν ανταγωνιστικά προς αυτούς, που σύμφωνα με πληροφορίες υπήρχαν στην περιοχή.
- 2) Να αναγκάσουν όσους κατοίκους είχαν φύγει προς εκείνη την κατεύθυνση να γυρίσουν υποχρεωτικά πίσω.

Στη συνέχεια, τα τανκς περνάνε μπροστά από την εκκλησία της Μεγαλόχαρης, η οποία δεσπόζει μέσα στην πόλη του Ορχομενού. Από τα παράθυρα της εκκλησίας διακρίνονται μόνο τα φώτα των καντηλιών, τότε ήταν το μόνο φως στην πόλη του Ορχομενού. Αυτό το τρεμάμενο φως έδειχνε πως η «καρδιά» του Ορχομενού απόψε χτύπαγε εκεί. Κόντευαν μεσάνυχτα και τα τρία γερμανικά τανκς στην σειρά στοιχισμένα προσπερνούσαν την εκκλησία της Παναγίας και απομακρύνονταν περίπου για 500 μέτρα. Ξαφνικά, το πρώτο τανκ ακινητοποιείται στη μέση του δρόμου. Δεν μπορεί να κάνει ούτε μπροστά ούτε πίσω. Το δεύτερο τείνει να περάσει το πρώτο, αλλά πέφτει σε ένα μικρό χαντάκι, μια «σουδα» όπως συνήθιζαν να αποκαλούν οι κάτοικοι του Ορχομενού και πέφτει μέσα, οπότε ακινητοποιείται και το 2^ο επίσης. Το τρίτο και τελευταίο στρίβει και προσπαθεί να περάσει μέσα από ένα χωράφι, αλλά το περίμενε η ίδια τύχη. Τρία τανκς ακινητοποιημένα δεν μπορούν να κάνουν οποιαδήποτε κίνηση για να κατορθώσουν να γυρίσουν, οπότε εκεί βρίσκουν και κάποιους κατοίκους οι οποίοι είχαν κρυφτεί εκεί νωρίτερα και τους αναγκάζουν να τους βοηθήσουν με τα τανκς, χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Τα τανκς μένουν ακίνητα σαν κάποια αόρατη δύναμη να τα τραβά προς το εσωτερικό της γης, εμποδίζοντάς τα να προχωρήσουν. Ξημερώνει 10^η Σεπτεμβρίου. Ο επικεφαλής, ονομαζόμενος Όφμαν, συνοδευόμενος από μερικούς στρατιώτες και Ορχομένιους, επιστρέφει πίσω στον Ορχομενό, ψάχνοντας για βοήθεια. Τότε στον Ορχομενό ζούσε ο Σέρβος Γιαννάτζης Δανηλάτος που ήξερε πολύ καλά γερμανικά. Ο Όφμαν ψάχνει τον Γιαννάτζη για να μπορέσει να συνεννοηθεί και να ζητήσει βοήθεια. Τον βρίσκει και ξεκινάει να τον ρωτάει πράγματα, όπως αν υπάρχει στην περιοχή τρακτέρ για να μπορέσουν να τραβήξουν τα τανκς. Πράγματι τότε στη περιοχή υπήρχε ένα και μοναδικό τρακτέρ που ανήκε στο Γεωργικό Συνεταιρισμό. Παίρνουν λοιπόν το τρακτέρ και πάνε εκεί όπου είναι ακινητοποιημένα τα τανκς και ξεκινούν τις προσπάθειες για να τα βγάλουν. Τότε τα τανκς ξεκίνησαν και άρχισαν να προχωρούν. Ο Όφμαν έκπληκτος φωνάζει ΘΑΥΜΑ!! Ο Όφμαν με τους στρατιώτες του προσπαθούσαν όλη νύχτα να τα

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ

Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

κινήσουν αλλά τίποτα και πριν καν προλάβει το τρακτέρ να πάρει μπροστά τα τανκς κινήθηκαν. Ο Όφμαν ζήτησε να δει τι υπάρχει στον Ορχομενό που να έχει κάποια αξία. Τότε του μίλησαν για τον θησαυρό του Μινύα, που είχε ανακαλύψει ο Ερρίκος Σλήμαν. Ο Όφμαν δεν έδειξε να δίνει μεγάλη σημασία για τον τάφο, αντιθέτως έδειξε το χέρι του στην εκκλησία της Παναγίας και ρωτούσε να μάθει ποια εκκλησία είναι αυτή. Ο Γιαννάτζης προσπάθησε να του εξηγήσει πως αυτή είναι η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου. Ύστερα, ο Όφμαν «διέταξε» να πάνε εκεί αμέσως οπού και πήγαν. Ειδοποιήθηκε ο ιερέας της εκκλησίας της Παναγίας ο παπα-Σεραφείμ Παπαπαναγιώτου. Ο Όφμαν έμοιαζε σαν να ψάχνει κάτι, κοίταζε δεξιά, αριστερά φτάνοντας στο αριστερό κλίτος, όπου βρισκόταν το παρεκκλήσι του Αποστόλου Παύλου κοιτάζει και πιθανότατα αναγνωρίζει την Παναγία και ξεκίνησε να φωνάζει πως αυτή η γυναίκα σας έσωσε! Αυτή να τιμάτε και να δοξάζετε! Όπως ομολόγησε ο Όφμαν και οι άλλοι Γερμανοί ακούστηκε ένας μεγάλος θόρυβος και μια γυναικεία φωνή με μια κίνηση απαγορευτική προς τα τανκς και τους Γερμανούς, με αποτέλεσμα τα τανκς να ακινητοποιηθούν. Ο Όφμαν τότε υποσχέθηκε στους Ορχομένιους ότι μέχρι να τελειώσει ο πόλεμος θα είναι υπό την δική του προστασία και να μην φοβούνται τίποτα. Έτσι και έγινε. Ο Όφμαν σαν ένδειξη σεβασμού προς την Παναγία πρόσφερε ορισμένα χρήματα στο εκκλησιαστικό συμβούλιο. Δημιουργήθηκε τότε και το λάβαρο που υπάρχει ως σήμερα στο ναό και απεικονίζει αυτό το θαύμα.

Συνέντευξη

Συνέντευξη από τον ιερομόναχο π. Νεκτάριο στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου στον Ορχομενό. Του θέσαμε κάποιες ερωτήσεις σχετικά με το θαύμα της Παναγίας της Σκριπούς, αφού ως «ειδικός» στο χώρο γνωρίζει ορισμένα πράγματα παραπάνω. Παρακάτω θα δείτε κάποιες από τις ερωτήσεις που του θέσαμε καθώς και τις απαντήσεις που λάβαμε:

1. Ποια στοιχεία υπάρχουν για το θαύμα, τα οποία αποδεικνύουν ότι επρόκειτο για θαύμα;

Στοιχεία που αποδεικνύουν περίτρανα το θαύμα, είναι πως είχε δοθεί εντολή καταστροφής του χωριού και πολλοί άνθρωποι που είχαν κρυφτεί για να ξεφύγουν και να σωθούν, ήταν παρόντες όταν είδαν τα τανκς να έρχονται από τον Διόνυσο και μπροστά στο εικονοστάσιο της Παναγίας να βουλιάζουν. Με τις πολλές προσπάθειες έβγαλαν τα τανκς και τότε ο επικεφαλής Όφμαν ζήτησε από τον Γιαννατζή να τον πάνε στην εκκλησία του Ορχομενού, όπου και πήγαν. Τότε ήρθε και ο ιερέας του χωριού πάπα-Σεραφείμ και εφημέριος του ναού. Ο Όφμαν φαινόταν να αναζητά κάτι, κοίταζε δεξιά, κοίταζε αριστερά, τίποτα.. Και τότε είδε στο πλαϊνό παρεκκλήσι και εκεί αναγνώρισε μια γυναίκα και είπε ότι αυτή σας έσωσε, αυτή να τιμάτε.

Ομολογώντας ο Όφμαν ότι ήταν η γυναίκα που είχε δει πάνω από τα τανκς. Μάρτυρες του θαύματος ζουν ακόμη, συγκεκριμένα ο πατέρας μου ζει ακόμη και μάλιστα τότε ήταν μόλις 8 ετών και για να επιβιώσει από τους Γερμανούς, τον ανέβασαν σε ένα δέντρο. Με αυτό το αναμφισβήτητο θαύμα, σώθηκε η πόλη του Ορχομενού.

2. Σαν γεγονός, ποιος ο ρόλος που έπαιξε στην ιστορία του Ορχομενού και των γύρω χωριών;

Το βασικότερο στοιχείο που έπαιξε ρόλο για την ιστορία του Ορχομενού είναι πως ο Ορχομενός δεν πέρασε την ταλαιπωρία των γύρω χωριών, όπως του Διστόμου, των Καλαβρύτων οπότε σώθηκαν και τα σπίτια των Ορχομενίων. Επίσης, σώθηκαν και πολλά μνημεία τα οποία θα κατατρογόντουσαν αν έμπαιναν οι Γερμανοί. Ένα από τα σημαντικότερα και έμψυχα στοιχεία είναι οι κάτοικοι του χωριού. Αυτό σαν στοιχείο καθορίζει την ιστορία, διότι σώθηκε και ο οικισμός του χωριού, αλλά και γιατί

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

σώθηκαν άνθρωποι, αλλά ίσως οι Γερμανοί αν δεν συνέβαινε το θαύμα να προχωρούσαν και στα γύρω χωριά.

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
Από τη μυθολογία στην ιστορία και την ορθόδοξη παράδοση

Βιβλιογραφία – ιστοσελίδες

Αντουράκης, Γ. (1984). *Χριστιανική Αρχαιολογία, Στοιχεία από την τέχνη Ανατολής και Δύσεως*, Τόμος Α' Κείμενα. Αθήνα.

Μοναστήρια και προσκυνήματα της Ελλάδας, Μονή Οσίου Λουκά, (Ναός της Παναγίας της Σκριπούς, Μονή Σαγματά, Μονή Ιερουσαλήμ) υπό την αιγίδα της Μ.Κ.Ο. «Αλληλεγγύη» της Εκκλησίας της Ελλάδος. (χ.χ.). Πήγασος Εκδοτική Α.Ε.

Παναγία η Σκριπού η Ορχομενιώτισσα (1995).Ιερός βυζαντινός ναός «Η Κοίμησις της Θεοτόκου».

http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5341

<http://www.religiousgreece.gr>

https://www.imtl.gr/?page_id=705

<http://www.panagiaskripou.gr> (Τελευταία επίσκεψη 28/4/18)

<https://www.youtube.com/watch?v=VOgISx2BXjs>

<https://www.youtube.com/watch?v=atxvA1awHsk>

<https://www.google.com/>